

NOGLE BEMÆRKNINGER OM DEN DIREKTE FORBRUGSSKAT SOM ERSTATNING FOR INDKOMSTSKATTEN¹

AF JØRGEN S. DICH²

For ca. 30 år siden var spørgsmålet om gennemførelse af en direkte forbrugsskat til hel eller delvis erstatning for indkomstskatten en del diskuteret blandt nationaløkonomer her i landet³. I 1948 dukkede spørgsmålet op påny i Skattelovskommissionens betænkning I og er i den allersidste tid igen blevet aktuelt⁴, idet finansministeren på foranledning af samordningsudvalget nu har nedsat et sagkyndigt udvalg, der skal tage stilling til de med en forbrugsskat forbundne spørgsmål. Dette kan virke ejendommeligt, når man erindrer, at Skattelovskommissionen i sin betænkning i 1948 — ganske vist ud fra en række meget summariske betragtninger — enstemmigt forkastede omlægningen af vort skattesystem fra indkomstskat til skat på forbruget⁵.

Grundene til den stigende interesse for spørgsmålet er antageligvis, at man ønsker at få vurderet mulighederne for at stimulere den *private* opsparing gennem mere rationelt og generelt virkende midler end dem, der findes efter gældende lovgivning (særlig skattefrihed for pensionspræmier, gunstige afskrivningsregler o. l.), og derved undgå de uheldige konsekvenser af økonomisk og skatteetisk art, der ligger i, at der gives forskellige begunstigelser til forskellige former for opsparing. Derimod har tanken om gennem forbrugsskatten at ramme et stort formueforbrug i visse befolkningsklasser næppe, således som tilfældet er i England⁶,

1. Foredrag i »Jydsk Nationaløkonomisk Forening« 14. jan. 1957.

2. Professor ved Aarhus Universitet.

3. Se *F. Zeuthen*: Direkte Forbrugsskat. Nationaløkonomisk Tidsskrift 1924, s. 278 ff.

4. Det samme gælder i England, se *Nicholas Kaldor*: An Expenditure Tax. London, 1955.

5. Betænkning om beskatning af indkomst og formue m. v., afgivet af Skattelovskommissionen. I del. København 1948, pag. 55—56.

6. Et af *Kaldors* hovedargumenter for at erstatte indkomstskatten for de mest velhavende (»surtax«) med en forbrugsskat er netop at ramme det store formueforbrug hos de velhavende.

NOGLE BEMÆRKNINGER OM DEN DIREKTE FORBRUGSSKAT SOM ERSTATNING FOR INDKOMSTSKATTEN¹

AF JØRGEN S. DICH²

For ca. 30 år siden var spørgsmålet om gennemførelse af en direkte forbrugsskat til hel eller delvis erstatning for indkomstskatten en del diskuteret blandt nationaløkonomer her i landet³. I 1948 dukkede spørgsmålet op påny i Skattelovskommissionens betænkning I og er i den allersidste tid igen blevet aktuelt⁴, idet finansministeren på foranledning af samordningsudvalget nu har nedsat et sagkyndigt udvalg, der skal tage stilling til de med en forbrugsskat forbundne spørgsmål. Dette kan virke ejendommeligt, når man erindrer, at Skattelovskommissionen i sin betænkning i 1948 — ganske vist ud fra en række meget summariske betragtninger — enstemmigt forkastede omlægningen af vort skattesystem fra indkomstskat til skat på forbruget⁵.

Grundene til den stigende interesse for spørgsmålet er antageligvis, at man ønsker at få vurderet mulighederne for at stimulere den *private* opsparing gennem mere rationelt og generelt virkende midler end dem, der findes efter gældende lovgivning (særlig skattefrihed for pensionspræmier, gunstige afskrivningsregler o. l.), og derved undgå de uheldige konsekvenser af økonomisk og skatteetisk art, der ligger i, at der gives forskellige begunstigelser til forskellige former for opsparing. Derimod har tanken om gennem forbrugsskatten at ramme et stort formueforbrug i visse befolkningsklasser næppe, således som tilfældet er i England⁶,

1. Foredrag i »Jydsk Nationaløkonomisk Forening« 14. jan. 1957.

2. Professor ved Aarhus Universitet.

3. Se *F. Zeuthen*: Direkte Forbrugsskat. Nationaløkonomisk Tidsskrift 1924, s. 278 ff.

4. Det samme gælder i England, se *Nicholas Kaldor*: An Expenditure Tax. London, 1955.

5. Betænkning om beskatning af indkomst og formue m. v., afgivet af Skattelovskommissionen. I del. København 1948, pag. 55—56.

6. Et af *Kaldors* hovedargumenter for at erstatte indkomstskatten for de mest velhavende («surtax») med en forbrugsskat er netop at ramme det store formueforbrug hos de velhavende.

spillet nogen stor rolle for overvejelserne. Formueforbrug hos en velhavende overklasse er sikkert også af langt ringere betydning her i landet end i England.

I det følgende skal anføres nogle bemærkninger om *muligheden for den direkte forbrugsskats administration, om de økonomiske virkninger af en sådan skat, om dens forhold til forskellige skatteidealer, og endelig skal visse alternative muligheder påpeges.*

Først når man har belyst disse fire problemer, har den enkelte forudsætning for at træffe sit valg på et mere rationelt grundlag end det, der normalt ligger til grund for politiske afgørelser. Selve valget ligger naturligvis uden for videnskabernes grænser, men meningen med mange samfundsanalyser er vel den at tilrettelægge præmisserne således, at en konklusion bliver rationel i subjektiv forstand. Det er særlig som vejledning for politiske afgørelser af denne art, at det efterfølgende er skrevet.

Indledningsvis skal bemærkes, at den direkte forbrugsbeskatning hører til samme type skatter som indkomstskatten, idet den lignes på summen af en nærmere bestemt del af en persons positive og negative nettoindkomster af forskellig art. Skatten er altså personlig, således at det er muligt — omend kun til en vis grad — at gennemføre det såkaldte evneprincip, dels derved, at man i ligningsgrundlaget kan tage hensyn til sådanne personlige forhold, der ikke fuldt ud kan tages i betragtning ved et af indkomstens størrelse uafhængigt beløb, dels derved, at man kan gennemføre progressiv beskatning af det samlede skattepligtige beløb (forbruget). Den direkte forbrugsbeskatning adskiller sig fra indkomstskatten derved, at nettoindkomsten skal reduceres med det opsparede beløb og tillægges det i indkomstperioden stedfundne formueforbrug. Deraf følger, at reformen, hvis den skal gennemføres konsekvent som erstatning for indkomstskatten, må betyde, at beskatning af selskaber, der jo ikke har noget forbrug, bortfalder. Ligeledes vil formueskatten bortfalde¹.

Hvad *indtægtsansættelsen* angår, gør sig dog to principielle forskelligheder gældende i forhold til indkomstskatten, nemlig vedrørende afskrivninger og vedligeholdelser. Undladte afskrivninger på et aktiv er udtryk for et formueforbrug. Deraf følger, at der til indtægten må lægges visse afskrivningsbeløb. Der må altså i analogi med, hvad der allerede findes nu, administrativt fastsættes afskrivningsprocenter for de enkelte aktiver. Hvis man henlægger beløb svarende til afskrivningen, kan denne henlæggelse naturligvis fradrages indkomsten. Medens man i henhold til den

1. Formueskatten kan dog opretholdes som et supplement til forbrugsskatten. Derimod kan aktieselskabsskatten ikke opretholdes, idet dette ville føre til, at aktieselskaber ville overgå til ansvarlige fysiske personer.

nuværende lovgivning er interesseret i at få så hurtige afskrivninger som muligt, vil man ved indførelsen af den direkte forbrugsbeskatning naturligvis være interesseret i lave afskrivninger, idet tillæget til indkomsten derved bliver mindre. Af disse afskrivningsregler under forbrugsskatten følger, at de forskellige økonomiske virkninger af de gunstige afskrivningsregler og af beskatningen af den dermed følgende realisationsgevinst under indkomstskatteloven vil falde væk (se herom senere).

Vedligeholdelsesomkostninger er de omkostninger, der er nødvendige for at opretholde aktivets værdi. Deraf følger, at undladte vedligeholdelsesomkostninger på samme måde som undladte afskrivninger må betragtes som et formueforbrug og derfor må beskattes. Heri ligger, at man for de forskellige aktiver må fastsætte visse vedligeholdelsesprocenter, der må lægges til indtægten. Fra denne sum trækkes de faktiske vedligeholdelsesomkostninger. Først i det omfang, de faktiske vedligeholdelsesudgifter overstiger de »tilregnede«, kommer de til fradrag i indtægten. Såfremt visse investeringer til personlig brug skal holdes udenfor de investeringer, som kan fradrages i indtægten (det skal omtales senere), bør der for ejere af huse til egen beboelse sættes et vist maksimum for de fradragsberettigede vedligeholdelsesomkostninger og omkostninger til forbedringer, der vanskeligt kan udskilles fra vedligeholdelsesomkostninger. Hvis ikke omkostninger til visse forbedringer undtages og/eller et maximum fastsættes, ville villaejere have en særlig adgang til skattefrit at skaffe sig visse personlige aktiver, som ikke ville eksistere for andre befolkningsgrupper.

I. Mulighederne for forbrugsskattens administration.

Spørgsmålet om mulighederne for at administrere den direkte forbrugsskat er dels et spørgsmål om, hvorvidt skatten kan gennemføres på en sådan måde, at den ikke kommer til at stride imod en af de få generelle skattemoraler, der eksisterer, nemlig lighedsidealet, der siger, at personer inden for samme erhvervsmæssige (og dermed politiske) gruppe skal rammes nogenlunde ligeligt, dels et spørgsmål om de omkostninger og det besvær, der vil være forbundet med administrationen.

Indtil fornylig har man ment, at en direkte forbrugsskat ikke kunne administreres. Grunden dertil er formentlig, at man i alt for høj grad har bygget på engelske og amerikanske forfattere, der væsentlig har skrevet ud fra disse landes skatteforhold, der er karakteriseret ved, at en formueskat ikke eksisterer. Denne mangel på formueskat har været politisk bestemt, men er også resultat af en forestilling om, at en formueskat ikke kan administreres uden at stride imod lighedsidealet. Nu har vi imidlertid en formueskat her i landet, der også omfatter værdipapirer, og den har efter den almindelige opfattelse kunnet administreres retfærdigt.

Engelske erfaringer kan altså ikke benyttes, men man må tage spørgsmålet op på basis af de skatteforudsætninger, som findes her i landet.

Der er fire forskellige områder, hvor en undersøgelse over mulighederne for skattesnyderi må sættes ind: 1) indtægtsansættelsen, 2) formueansættelsen, 3) forholdet mellem forbrug og opsparing, 4) vanskeligheder i forbindelse med overgangen fra det ene system til det andet.

1) Når bortses fra afskrivning og vedligeholdelse, bliver *ansættelsesprincipperne for indkomsten* ved direkte forbrugsskat de samme som ved indkomstbeskatningen. Ingen af de utallige vanskelige juridiske og administrative problemer, der er knyttet til indkomstskatten, kan derfor undgås. Forbrugsskatten betyder derfor på ingen måde en forenkling — tværtimod. Der findes derfor også de samme rent tekniske muligheder for at holde indtægt udenfor indtægtsopgørelsen og samme interesse i at sætte omkostningerne for højt som efter den gældende lovgivning.

På grund af den betydelige stigning af skatten på grænseindtægten, der indtræder for større indtægter med ingen eller lille opsparing, vil incitamentet til skatteunddragelse derimod stige stærkt. Den bevægelse, der allerede er godt i gang, hvorefter visse dele af lønnen betales som driftsomkostninger af firmaet: bil, fingerede forretningsrejser, diæter og skattefri pensionsydelse, vil stige. Man vil også søge at konvertere dele af den normale løn til gratialer, tantiemer etc., som man lettere kan undgå at opføre på lønningsstrimlerne. De lønmodtagere (navnlig tjenestemænd), der kun i begrænset omfang kan opnå disse begunstigelser, vil få en stigende interesse i at skaffe sig ekstraindtægter udenfor tjenesten, der lettere kan skjules. Motivet hertil kan også være at skaffe sig midler til at betale de forøgede skatter.

I de tilfælde, hvor erhvervsdrivende ikke har regnskabs- eller bogholderipligt, og hvor man derfor ved indkomstansættelsen må bygge på den såkaldte indirekte metode, hvorved man på basis af forskellige oplysninger af noget tilfældig karakter skønner sig til forbrugets størrelse, er ansættelsen ofte så usikker, at det kan stride imod visse lighedsidealier at basere en væsentlig større skat på dette grundlag. Forudsætningen for en forbrugsskats gennemførelse må derfor være en udvidelse af regnskabspligten og en mere effektiv gennemførelse og udvidelse af de erhvervsdrivendes oplysningspligt i henhold til kontrollovens¹ paragraf 8, stk. 4. Hvor den indirekte ansættelsesmetode benyttes, medfører den direkte forbrugsskat den lettelse, at man ikke behøver at beskæftige sig med en nøjagtig ansættelse af formuestigningen, medens på den anden side formueforbruget nu må ansættes nøjagtigt.

1. Lov Nr. 392 af 12. Juli 1946 om Selvangivelse af Indkomst og Formue, om Foranstaltninger til Kontrol med Selvangivelse og om Straffen for Skattesvig m.v.

2) Hovedproblemet ligger dog ved *formueopgørelsen*. Ved forbrugsskatten må således formueforbruget, der hidtil ikke har haft nogen direkte skattemæssig betydning, opgøres. Også formuetilvæksten må konstateres. Opgørelse heraf kan ved den direkte opgørelsesmetode have betydning ved ansættelse af indtægten, mens adskillelsen mellem formuetilvækst og forbrug hidtil normalt ingen virkninger har haft på skatten.

For at finde formueforbrug og formuetilvækst må man udskille de ændringer i formuen, der skyldes enten ændret vurdering eller kurs i besiddelsestiden eller formuetransaktioner. Ved opgørelse af værdien af fast ejendom må der således helt ses bort fra ejendomsskylden, hvis forhold til købsprisen eller senere ændringer er uden interesse for den for forbrugsskatten relevante formueopgørelse. Fast ejendom ansættes derfor til købsværdi. Det samme må gælde værdipapirer. Der er ingen grund til under besiddelsestiden at redegøre for kursændringer, og sælges disse aktiver til højere pris end købspris, rejser dette ingen skattemæssige problemer. Afhændes de til lavere pris eller kurs, kan tabet ikke betragtes som skattemæssig formueforbrug, og skattefri nedskrivning må finde sted. Afhændes aktiver under den bogførte værdi, må tabet ligeledes udelades ved indkomstbeskatningen¹.

Når herefter de forstyrrende ændringer i formuen, der skyldes ændringer i kurser eller formuetransaktioner, er bortelimineret, skulle de resterende formueændringer skyldes enten opsparing eller forbrug.

Det må ved forbrugsskatten være meget vigtigt at få konstateret købsprisen nøjagtigt, idet denne jo har en direkte betydning ved beregning af den skattepligtige indtægt. For aktier og obligationer eller tilsvarende værdipapirer, må man uden tvivl indføre en særlig kontrol. Man kunne således tænke sig en almindelig regel om, at omsætningskursen altid skulle anføres på aktier og obligationer, og at denne skulle godtgøres eller attesteres ved køberens og sælgerens underskrift eller ved underskrift fra disses repræsentanter, bank, veksellerer eller lignende. Men desforuden må der uden tvivl indføres, hvad man kunne kalde en *automatisk omsætningskontrol* baseret på en slags omsætningskontrolsedler, der ved hver kapitalomsætning udstedes in duplo, og hvori kursen eller prisen angives. Disse underskrives af køber og sælger og vedlægges selvangivelserne for de to partnere. Når selvangivelsens rigtighed er konstateret, sendes kontrolsedlen til sælgerens resp. køberens skattemyndighed til kontrol med, at den tilsvarende postering har fundet sted. Dette skulle ikke være uoverkommeligt i betragtning af, at indsendelse af de såkaldte »lønstrimler« er gennemført for ca. 7—800.000 arbejderes vedkommende. En til-

1. Aktiver, hvorpå der finder afskrivninger sted, må naturligvis opføres til den bogførte værdi, og differencen i forhold til forrige år som ovenfor anført beskattes.

svarende kontrol findes ved køb af biler og fjernsynsapparater. Det må derfor anses for muligt at gennemføre en tilstrækkelig effektiv kontrol med anskaffelsespris og salgspris for alle de her nævnte aktiver.

Ved aktier, der ikke erhverves ved køb, men ved produktion, f. eks. en ejendom, der opføres, må de virkelige omkostninger formentlig findes ved en særlig vurdering, hvor man bygger på regnskaber, som bygherren er pligtig til at føre. Ved forbedring af fast ejendom kan man kun regnskabsmæssigt konstatere investeringer, der har medført køb af materiale og udbetaling af arbejds løn til fremmed arbejdskraft. Kontrol med anvendelse af egen arbejdskraft eller virksomhedens faste folk vil normalt være umulig. Omkostningerne hertil kan derfor kun medtages, hvis de kan godtgøres ved en vurdering.

De fra år til år varierende udestående fordringer og tilgodehavender hos forretningsfolk skulle fremgå af de autoriserede bøger, der ligger til grund for indtægtsopgørelsen, og næppe rejse særlige problemer.

Tilbage står endnu den mulighed for skatteunddragelse, der kan ligge i, at man under forbrugsskatten *opfører fiktive aktier*. Den derved tilvejebragte formuestigning vil jo kunne fradrages i indkomsten. Til gengæld kan skatteyderen senere blive nødt til at ansætte et forbrug af fiktive indtægter af det fiktive aktiv og muligvis — for at undgå opdagelse — ansætte et skattepligtigt fiktivt formueforbrug. Ikke des mindre kan der på denne måde opnås en udsættelse med skattebetalingen og derved vindes en renteindtægt, ligesom man kan henlægge det fiktive formueforbrug til år, hvor man har små indtægter, og derved opnå en skattebesparelse, når skatten er progressiv. Hvis imidlertid intet aktiv kan optages på selvangivelsen, med mindre der som bilag medfølger den tidligere omtalte af sælgere og købere underskrevne kontrolseddel eller anden bekræftelse, skulle man gennem denne automatiske omsætningskontrol have garanti imod optagelse af fiktive aktiver. Denne kontrol garanterer også imod, at man *undlader at anføre formuenedgang*, idet køberen jo ikke kan optage afhændede aktiver på sin selvangivelse, med mindre den omtalte kontrolseddel eller anden dertil svarende bekræftelse foreligger. For indskud i banker og sparekasser kan der gennemføres en stikprøvevis undersøgelse. Hjemmel hertil haves i kontrollovens paragraf 8, stk. 1, og paragraf 11, der dog kun kan få fuld virkning efter finansministerens nærmere bestemmelse, hvilket hidtil ikke er sket endnu.

3) En særlig gruppe af vanskeligheder dukker op, når man skal træffe afgørelse af, *hvor grænsen skal trækkes imellem opsparing og forbrug*. Kan køb af personlige aktiver såsom fjernsynsapparater og møbler o. s. v. betragtes som aktiver, der kan fradrages i indtægten, eller hvorledes skal man forholde sig? Hvis erhvervelse af disse aktiver ikke anerkendes som opsparing, får man den vanskelighed, at en person, der har sparet op på

en konto og derved har fået fradrag i indkomsten for det opsparede beløb, bliver indtægtsbeskattet, når købet finder sted, og hans skat vil derfor, hvis indtægten beskattes progressivt, i mange tilfælde blive større end den skattebegunstigelse, han har fået under opsparingsperioden. Dette ville stimulere til køb i perioder med små indtægter (depressionsperioder) og derfor virke aktivitetsudjævnende. Disse gunstige virkninger kan muligvis opveje den skattemæssige ulempe ved denne ordning. Nogen særlig grund til at indføre en ordning, hvorefter sådanne anskaffelser optages som aktiver og afskrives f. eks. over 3 år, findes ikke. Rent bortset fra, at kontrollen er uigennemførlig, strider en sådan ordning mod selve forbrugsskattens begrundelse. Når man ønsker at stimulere den private opsparing gennem direkte forbrugsbeskatning, må formålet formentlig være noget samfundsmæssigt, d. v. s., at man ønsker at begunstige en opsparing, der anvendes erhvervsmæssigt, d. v. s. en opsparing, der bidrager til, at erhvervslivet forsynes med mere og billigere kapital. Men der kan næppe siges at være nogen grund til at begunstige en mand, der køber et fjernsynsapparat, fremfor en mand, der anvender pengene til rejse eller køb af bøger eller til at dyrke sine musikinteresser. Der må derfor udarbejdes lister over aktiver, der unddrages reglen om, at de kan fradrages i indtægten.

Et tilsvarende problem dukker op i forbindelse med formueforbrug i tilfælde af forøget behov eller formindsket indtægt, f. eks. som følge af sygdom, arbejdsløshed eller lignende. Formueforbrug til disse formål vil bevirke en forøget skat $\frac{1}{2}$ til $1\frac{1}{2}$ år efter forbruget. Hvis dette forekommer urimeligt, må der laves undtagelser, således at sygdomsudgifter eller udgifter til arbejdsløshed må kunne opføres som et aktiv, der da skal afskrives med virkninger i positiv retning på indtægten over en vis periode. Det siger sig selv, at dette vil medføre administrativt besvær. Kontrol med gældsstiftelse gennem køb på afbetaling eller oprettelse af kundekonti ville ligeledes være administrativt meget besværligt.

Man kan imidlertid reducere disse administrative vanskeligheder ved at gøre det muligt at foretage beskattet opsparing på særlige konti i banker og sparekasser og tillade en vis skattefri gæld ved kundekonti eller ved afbetalingskontrakter. Det første vil næppe blive meget almindeligt, men det afgørende er vel blot, at man har stillet skatteyderne frit med hensyn til, hvornår de ønsker at betale skatten. Oprettelse af konti og afbetalingskontrakter vil finde en naturlig begrænsning i forretningernes egen interesse.

4) Ved overgangen til det ny system rejser *forbrug af allerede på skæringspunktet eksisterende formuer*, der har været beskattet ved deres tilvejebringelse, et særligt problem. Såfremt man ud fra skatteetiske betragtninger kræver, at disse formuer ikke bliver genstand for ny beskat-

ning, når de forbruges, kan bestemmelserne om skat af formueforbrug kun bringes i anvendelse overfor den formuetilvækst, der finder sted efter skæringsdagen. Efter at formuer er gået i arv, må de formentlig blive underkastet skattepligt, hvis de forbruges.

Konklusionen af disse betragtninger over de administrative problemer bliver, at man ikke kan undgå, at der bliver stærkere motiver end efter gældende lov for ikke sparende til at holde indtægter udenfor selvangivelsen. Lønudgifter vil i stigende grad blive opført som driftsudgifter hos firmaet, ligesom lysten til at søge supplerende indtægt, der ikke kan kontrolleres, vil stige. Usynlige former for forbrug vil, hvor der anvendes indirekte indkomstansættelse, forøges.

Den nødvendige kontrol må udbygges med

1. indførelse af en automatisk kapitalomsætningskontrol gennem kontrolsedler svarende til lønningsstrimlerne,
2. skattefrihed for gæld på kundekonti og afbetalingskontrakter og ret til at oprette skattepligtige opsparingskonti,
3. fuld ikraftsættelse af kontrollovens paragraf 8, 10 og 11.
4. Endvidere må skattefriheden ikke udstrækkes til at gælde køb af varige goder til personligt brug.

Den almindelige opfattelse, at den direkte forbrugsskat ikke kan administreres, er altså for summarisk. Men et udvidet kontrolsystem, hvortil hjemmel i alt væsentlig allerede findes, bliver nødvendigt.

II. De økonomiske virkninger af forbrugsskatten.

En økonomisk og statisk analyse af forbrugsskatten vedrører virkninger på opsparingen, arbejdsudbudet, lysten og evnen til at overtage risiko, omsætningen af aktiver og driftsherrernes øvrige dispositioner. I en dynamisk analyse, som kun mere periferisk skal anlægges her, kommer man ind på forbrugsskattens betydning for den økonomiske udvikling overhovedet og herunder på konjunkturførløbet.

1. *Virkninger på opsparingen.* Under spørgsmålet om den direkte forbrugsskats virkninger på opsparingen plejer man gerne at anføre, at indkomstskatten ved at beskatte både det opsparede beløb og renteindtægten heraf dobbeltbeskatter opsparingen — hvilket tilsyneladende opfattes som stridende imod en vis skatteetik — og dermed diskriminerer imod opsparing¹. Da forbrugsskatten kun beskatter renteindtægten (hvis den forbruges), ophæves dobbeltbeskatningen, og forbrugsskatten er derfor neutral med hensyn til virkningerne på indkomstens fordeling mellem forbrug og opsparing. Det — fra et økonomisk synspunkt — afgørende spørgsmål er

1. Se f. eks. *Kaldør* anf. st. s. 79 ff.

imidlertid, hvor meget denne ophævelse af dobbeltbeskatningen kan tænkes at indvirke på forbruget og derigennem på opsparingen. Hvis vi forudsætter, at en skattefritagelse for det opsparede beløb i sine virkninger er ligestillet med en tilsvarende skattefritagelse for renteindtægterne, bliver hele spørgsmålet om virkningerne af den direkte forbrugsskat på opsparingen jo ført ind i den gamle diskussion om virkningerne af renteændringen på opsparingen; og i denne diskussion er man hidtil ikke nået særlig langt¹. Hovedresultatet er, at renteændringer inden for ret vide spillerum formentlig næppe har nogen væsentlig indflydelse på opsparingen. Kapitaludbudet er altså meget uelastisk i forhold til ændringer i prisen. Hvor renteforhøjelserne derimod er meget store, er det mere sandsynligt, at man får positive virkninger på kapitaludbudet — i hvert fald i en overgangsperiode. For de større indkomstskatters vedkommende, hvor der jo bliver tale om en »rente-forhøjelse« på ca. 100%, er det — også som et mere varigt fænomen — muligt, at tendensen til i denne anledning at nedsætte forbruget for at forøge opsparingen er stærkere end tilbøjeligheden til at begrænse opsparingen, fordi man hurtigere når et bestemt tilsigtet opsparingsformål. Men som sagt er det meste af dette kun gætterier.

Det er muligt, at en skattefritagelse for det opsparede beløb vil virke stærkere end en tilsvarende skattefritagelse for renteindtægterne, idet kapitalen har en værdi udover at være den kapitaliserede værdi af fremtidigt udbytte, men noget sikkert herom kan man heller ikke sige. Den rimeligste konklusion, for så vidt angår forbrugsskattens virkning på opsparingen via forskydningerne i prisrelationerne, der indtræder ved ophævelsen af dobbeltbeskatningen, er derfor, at virkningen på opsparingen er usikker.

Man plejer imidlertid i spørgsmålet om opsparingseffekten gerne at overse en anden vigtig side af spørgsmålet, nemlig de med gennemførelsen af den direkte forbrugsbeskatning indtrædende skatte- og indkomstforskydninger. I de efterfølgende betragtninger vil jeg gå ud fra, at indkomstskatten og forbrugsskatten skal være ekvivalente, d. v. s. indbringe samme beløb, og at denne ekvivalens skal gennemføres for hver indtægtsgruppe for sig, således at der ikke ved forbrugsskattens gennemførelse indtræder en forskydning i den vertikale indkomstfordeling mellem indtægtsklasserne. Under disse forudsætninger vil der for hver indtægtsklasse finde en horisontal skatteforskydning sted, således at alle indtægter med en opsparingsrate over gennemsnittet vil få skattelettelse, og alle med en opsparingsrate under gennemsnittet vil få skatteforøgelse. Den skattelettelse eller stigning i nettoindtægten, der indtræder for den mest opsparende halvdel (med uforandret opsparingsrate), vil være lig med forskellen

1. Se den seneste behandling af spørgsmålet, *Bent Hansen: Finanspolitikens økonomiske teori*, Stockholm, 1955, s. 141 ff.

mellem den oprindelige skatteprocent taget på den samlede indkomst og den højere skatteprocent taget på det samlede forbrug. Hvis f. eks. en indtægtsgruppe består af en halvdel, der ikke opsparer, og en anden halvdel, der opsparer, og begge har lige store indtægter, vil mindst halvdelen af skattebesparelsen på opsparingen blive betalt af de ikke sparende (når skatten ikke kan fradrages indtægten). Er grænseskatten 50%, vil et beløb svarende til mindst 25 % af opsparingen blive pålagt de ikke sparende, og skattelettelsen — nettoindtægtsforøgelsen for den sparende halvdel — vil være steget med mindst 25 % af opsparingen. Når nettoindtægten hos den mere sparende del af befolkningen er blevet forøget, skulle dette jo automatisk føre til en større opsparing ud fra den betragtning, at der er en positiv afhængighed mellem nettoindtægten og opsparingsraten. Selv med uforandret opsparingsrate for hvert indtægtsinterval skulle altså forbrugsskatten medføre en stigning i opsparingen, der ikke opvejes af mulig nedgang i opsparingen for de personer, hvis nettoindtægt er gået ned. Til nærmere belysning af dette spørgsmål foreligger der desværre ikke særlig omfattende undersøgelser, idet der her i landet kun findes *Kjeld Bjerkes* opgørelse for københavnske formueejere for 1949¹. Undersøgelsen vedrører altså kun et enkelt år, medens man burde følge hver enkelt skatteyder over en vis årrække. I undersøgelsen indgår ikke selskaber. Afdrag på gæld er medtaget, medmindre pågældende ved årets slutning ikke havde positiv formue. I mangel af et mere omfattende materiale kan resultaterne af denne undersøgelse dog i nogen grad være vejledende. Nedenstående tabel er et uddrag af undersøgelsens tabel X (s. 24—25).

Formueejeres nettoopsparing i procent af ansat indkomst

Erhverv	Indkomstgrupper							
	0-2999	3000-4999	5000-6999	7000-9999	10000-14999	15000-29999	30000 og derover	Til-sammen
Selvstændige erhvervsdriv.	÷ 110,3	÷ 72,3	÷ 5,1	3,1	9,0	23,2	53,6	12,8
Funktionærer og tjenestemænd	÷ 47,0	0,8	÷ 0,1	4,7	3,6	9,2	—	3,9
Arbejdere *)	÷ 4,2	6,0	1,7	5,2	4,7	—	—	4,4
Andre og uangivne erhverv	÷ 29,5	3,8	—	—	—	—	—	4,2
Personer ude af erhverv	÷ 29,7	÷ 5,1	÷ 7,4	÷ 2,1	÷ 1,5	27	—	÷ 7,7
Tilsammen	÷ 35,5	÷ 4,0	1,6	4,1	5,4	15,9	49,6	5,1

*) incl. husassistenter o. l. samt lærlinge og elever.

1. *Kjeld Bjerke*: Opsparing, kapitalbevægelse og formuernes sammensætning i København 1949. Institutet for Historie og Samfundsøkonomi. København 1954.

Hvad man mangler i dette materiale er en fordeling af opsparingskvoten indenfor hvert indkomstinterval. Selv i de indkomstgrupper, hvor der findes en stor gennemsnitlig opsparing, er der uden tvivl personer med lille, ingen eller negativ opsparing. Det vil afhænge af disse personers relative antal, hvor meget deres skat vil stige ved en omlægning af skatten på forbruget, og dette vil samtidig bestemme, hvor stor skattelettelse de opsparende ville få. Man kan derfor af tabellen se, at personer med over 15.000 kr.s ansat indtægt med opsparingen 0 vil få en meget betydelig skattestigning, og at personer med små indtægter uden formuestigning omvendt vil få en ikke ringe skattelettelse. De meget store forskelle i opsparingsraten efter indtægt for selvstændige erhvervsdrivende skyldes navnlig, at der i disse gennemsnit findes mange med stigende indtægter og derfor med stor opsparing, og at de erhvervsmæssige indtægter er svingende, med opsparinger koncentreret i årene med stor indtægt og formueforbrug i de dårlige år. Disse forhold belaster personer med stabile og store indtægter, som næppe har stor opsparing, og letter skattebyrden for personer med små stabile indtægter. I overgangsperioden efter forbrugs-skattens indførelse, hvor stigningerne i nettoindtægt indtræder, er det sandsynligt, at opsparingsstigningen er størst, idet der opsøres mest af stigende indtægter. Derefter vil opsparingen efterhånden blive bestemt af den opsparingsrate, som gælder for pågældende erhvervsgruppe i pågældende nettoindtægtsgruppe.

De ikke-sparende i hver indtægtsgruppe må altså gennem højere skatter betale hele skattebesparelsen eller nettoindtægtsforøgelsen hos de sparende uden hensyn til, om denne nettoindtægtsforøgelse bliver anvendt til forøget forbrug eller større opsparing. Der ydes altså ikke blot tilskud til forøgelse af opsparing, men også til forøgelse af forbruget. Hvis skattebesparelsen spares, således at den kommer til fradrag i forbruget, vil de sparende dog få en større fordel, og de ikke-sparende en tilsvarende skatteforhøjelse.

Skal man nu undersøge opsparingsreaktionerne i de forskellige befolkningsgrupper, må det blive virkningerne af forskydningen i nettoindtægten indenfor de forskellige indtægtsgrupper, der følger af individuel forskel i opsparingsraten, som må danne udgangspunkt for analysen.

Den varige opsparing hos *lønmodtagere* er for en stor del bestemt af hensyn til alderdommen. Her findes allerede en ret til at fradrage præmierne til livsforsikringerne, hvorfor overgangen til forbrugsbeskatning ikke direkte medfører noget nyt. Man må regne med, at den nuværende ordning kan medføre nogen forhøjelse af præmieudgiften, men formentlig vil skattebesparelsen også bidrage til en forhøjelse af forbruget. Gennemfører man en forbrugsbeskatning med ekvivalent skatteprovenue for hver ind-

tægtsklasse for sig, indføres der nye virkninger, navnlig for de højere indkomstklasser blandt lønmodtagerne. Disse indtægtsklasser omfatter nemlig — som det fremgår af tabellen — også mange erhvervsdrivende med stor opsparing. Lønmodtagerne vil derfor få større skatter på deres forbrug, end de havde på deres indtægt før forbrugsskattens gennemførelse. Deres disponible indtægt vil derfor af denne grund blive reduceret, og dette modvirker den af prisrelationerne eventuelt bevirkede højere opsparingslyst. Det er derfor sandsynligt, at opsparingen, d. v. s. udgiften til præmiebetaling, vil gå ned. De eventuelt positive virkninger, den nuværende skattefritagelse alene på livrenteindtægt har, vil derfor blive opvejet af virkningerne af indtægtsforskydningerne ved en fuldt gennemført forbrugsskat.

Unge *vordende landmænd og forretningsmænd*, der ønsker at etablere sig, oparbejde en forretning eller konsolidere sig, har en høj opsparingskvotient. For dem er det fastliggende mere deres forbrug end et bestemt opsparingsmål målt i penge, og da de hører til den gruppe indenfor deres indtægtsklasse, der vil få forøget disponibel indkomst ved forbrugsskattens gennemførelse, vil de sikkert benytte en meget stor del af denne forøgelse i det disponible beløb til en forøgelse af opsparingen. Det er også sandsynligt, at de i højere grad end andre lader sig friste af forskydninger i prisrelationen mellem forbrug og opsparing til forøget opsparing.

Også hos større private *driftsherrer* vil forbruget uden tvivl stige noget, men den forøgelse af den disponible indkomst, som de vil opnå ved forbrugsskatten, vil dog for en stor del give sig udslag i en forøgelse af opsparingen. *Aktieselskaber* vil uden tvivl forøge dividenden¹, men en væsentlig del af skattebesparelsen vil blive benyttet til forøgelse af henlæggelserne.

Den samlede private opsparing vil derfor stige, ikke så meget på grund af forskydninger i prisrelationen mellem forbrug og opsparing, som på grund af den stigning i nettoindtægten hos mange opsparende, der skyldes skattefradrag for opsparingen. Da det er forudsat, at provenuet af forbrugsskatten skulle være det samme som af indkomstskatten, kan den offentlige opsparing opretholdes, og den samlede opsparing i samfundet er derfor forøget.

Forudsætter vi, at rentepolitikken tilpasses stigningen i opsparingen, vil denne give sig udslag i en større beskæftigelse i investeringsindustrien.

Indenfor industri og håndværk vil der blive større konkurrence for firmaer, der arbejder sig op, og det vil være lettere for de bestående firmaer at skaffe kapital både til udvidelser og forøget produktivitet. Den af den lavere rentefod og rigeligere kapitalforsyning bevirkede produk-

1. Udbetaling af større udbytte vil bevirke store kursstigninger.

tivitetsstigning vil forøge ekspansionen indenfor industrien og derigennem forøge efterspørgslen efter arbejdskraft, således at lønningerne stiger. Da renten muligvis vil falde proportionalt med forøgelsen af kapitaludbudet, vil den samlede indkomst til den kapitaldannende del af befolkningen ikke blive forøget trods den forøgede opsparing. Fordelen ved den forøgede kapitaldannelse vil derfor hovedsagelig tilfalde arbejderne.

Virkningen af unge landmænds forøgede opsparing er dog ikke så produktivetsfremmende som opsparingen i industrien. Prisen på landejendomme vil nemlig stige. Hvis udbudet er uafhængigt af den større efterspørgsel, vil prisen stige noget mindre end med grænseefterspørgersens forøgede opsparing, idet en del af den større kapital, som efterspørgeren er i besiddelse af, vil afsætte sig i en større udbetaling¹. Unge landmænds nettoindtægt er lig med lønnen for tilsvarende arbejde i andre erhverv plus betaling for knapheden på kombination af dygtighed og risikovillig egenkapital. Da knapheden på denne kombination bliver mindre ved gennemførelsen af forbrugsskatten, betyder dette, at nettoindtægten efter brugets overtagelse vil blive mindre end under indkomstskatten. Fordelen ved den forøgede opsparing tilfalder derfor sælgeren (jordejeren). Hvis de høje priser på landejendomme derimod fører til, at de gamle landmænd opgiver landbruget tidligere (hvilket også kan være en følge af den større formue, som de skattefrie afdrag har kunnet medføre), vil det årlige udbud af ejendomme forøges, og en større del af fordelene ved den større opsparing vil da tilfalde den unge landmand, som får en forøgelse af driftskapitalen.

2. *Virkninger på arbejdsindsatsen.* Da beskatningen af forbruget som tidligere anført vil blive forøget, vil nettoindtægten efter skat for personer, der ikke opsparer eller opsparer lidt, blive formindsket. Hvor meget formindskelsen andrager, er som tidligere nævnt bl. a. afhængig af forskellene i opsparingsraten indenfor indtægtsgruppen. Den er derfor mindst for ikke sparende lønmodtagere i de lavere indkomstklasser og størst i de højere indkomstklasser. Denne nedgang skulle forøge lysten til større arbejdsindsats og mest i de højere indkomstklasser. På den anden side vil skatten af grænseindtægten stige — ligeledes mest i de højere indtægtsklasser — og dette vil hæmme lysten til ekstraarbejde, f. eks. overarbejde eller udearbejde for hustruen. Man ved ikke noget om, hvorvidt disse to modgående tendenser opvejer hinanden.

Medens de fleste formentlig påtager sig ekstraarbejde for at forøge forbruget, findes der imidlertid også personer, som påtager sig en ekstraindsats for at forøge deres opsparing. Det kan f. eks. være opsparing til eget hus eller opsparing indenfor erhvervslivet. For disse personers ved-

1. Det forudsættes, at der kun er ringe tilbøjelighed for unge landmænd til at investere udenfor landbruget, og at investeringen fra ikke-landmænd kun har lille betydning.

kommende bliver den opsparing, som resulterer af deres ekstrainsats, skattefri, og der vil derfor i den direkte forbrugsbeskatning ligge et incitament til en forøget indsats fra disse personers side. Virkningerne heraf er dog begrænsede, idet personer af denne type er mennesker, der i forvejen som regel arbejder hårdt, og virkningen af, at de kan opspare skattefrit, vil derfor formentlig snarere blive den, at de hurtigere kan nå deres mål, end tilfældet ville være med den gældende beskatning. Hvordan dette så virker på deres aktivitet senere hen, er naturligvis svært at skønne over.

Det samlede resultat af forbrugsbeskatningen på arbejdsindsatsen må derfor formentlig blive, at den ikke skulle have heldigere virkninger end den bestående beskatning.

3. *Virkninger på overtagelse af risiko.* Det drejer sig her både om den risiko, der overtages af dem, der stiller midler til rådighed for erhvervs livet og om den egentlige driftsherrisiko. Den førstnævnte løber en »kapitalyderrisiko« (risikoen for, at »kapitalmodtageren« (låntageren eller direktøren i aktieselskaber) er bedragerisk eller på anden måde misligholder sine forpligtelser), en likviditetsrisiko samt en større eller mindre del af driftsherrisikoen (der omfatter markedsrisikoen, den produktionsorganisatoriske risiko, den teknisk-økonomiske risiko og låntagerrisikoen).

Efterspørgslen efter disse »kapitalyderrisici« er bestemt af den enkelte kapitalists likviditetønsker, hans egen formodede evne til at bedømme eller øve indflydelse på risikoen, af hans lyst til at overtage risiko og for institutioners pengeanbringelser af lovbestemmelser og vedtægter. Der danner sig herudfra en række forskellige rentesatser, der ikke behøver at stå i samme forhold som en eller anden tænkt objektiv ex ante bedømmelse af risikoens forskellighed. Groft taget kan man i Danmark vælge mellem at få $\frac{1}{2}$ eller 15—20 % af sine udlån, der dels indtjenes som en løbende renteindtægt (der indtægtsbeskattes), dels som kursstigninger (der beskattes i visse tilfælde som indtægter, i andre tilfælde er ubeskattet, se nedenfor).

Hvis vi nu foreløbig ser på de tilfælde, hvor *udbyttet af risikoovertagelsen betragtes som indtægt*, så vil valget imellem disse forskellige kapitalanbringelser normalt ikke blive påvirket af en *proportional* indkomstskat. Denne er neutral i forhold til risikoovertagelsen, mens den som tidligere anført diskriminerer imod opsparing. Begrundelsen for denne konklusion bygger på, at en proportional indtægtsskat ikke vil medføre nogen ændring i forholdet mellem udbytteerne efter skat af de forskellige anbringelser¹.

1. Denne betragtning kræver dog en kvalifikation. Hvis der ved sammenligning mellem to risikoovertagelser, hvor man i begge tilfælde forventer det samme udbytte, i den ene indgår mulighed for, at der i visse år indgår tab, der medfører negativ ind-

Dette sker derimod ved den *progressive* indtægtsskat, der derfor diskriminerer mod risikoanbringelser, som giver stort udbytte, idet udbyttet her reduceres stærkere end for andre pengeanbringelser, og dertil kommer yderligere, at indtægterne af en anbringelse med stor risiko ofte er svingende, og svingende indtægter beskattes hårdere end regelmæssige løbende indtægter under progressiv skat.

Umiddelbart skulle man måske mene, at en proportional direkte forbrugsskat skulle have samme neutrale virkninger på risikoovertagelser som proportional indkomstskat. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Ved en proportional eller progressiv forbrugsskat vil en person nemlig kunne få den højere indtægt af en mere risikabel pengeanbringelse til samme skat som en mindre risikabel anbringelse, såfremt han undlader at forbruge differencen i indtægten mellem de to anbringelser¹. Forbrugsskatten vil derfor sammenlignet med indkomstskatten stimulere til overtagelse af større risiko. Dertil kommer, at fortjenesten ved risikable anbringelser som anført ofte er svingende. Da forbruget varierer mindre fra år til år end indkomsten, vil en progressiv direkte forbrugsskat i mindre grad diskriminere imod sådanne risici end den progressive indkomstskat. Risikoovertagelser, der medfører, at indkomsten i visse år er negativ, hæmmes som sagt af indkomstskatten, men ikke af den direkte forbrugsskat, idet forbruget gennem en vis periode er afhængig af den samlede nettoindtægt og ikke af, om denne i visse år er negativ.

Indtræder udbyttet af risikoovertagelse ved omsætning af kapital således, at *udbyttet betragtes som kapitalvinding*, gør andre forhold sig gældende. En sådan kapitalvinding er, såfremt den er erhvervsmæssig, eller hvis købet har været spekulativt, beskattet som indtægt. Det samme gælder kapitalvinding på aktiver, hvor der har fundet afskrivninger sted, idet der dog ved ordinære afskrivninger er fritagelse for kapitalvinding på skibe og fast ejendom og visse begrænsninger med hensyn til maskiner og goodwill. Iøvrigt er kapitalvinding skattefri. Indtægtsskatten betyder, at sådanne former for kapitalvinding, der ikke er genstand for indtægtsbeskatning, stimuleres. Indtægtsskatten begunstiger med andre ord dispositioner, hvor udbyttet falder som skattefri kapitalvinding. Ved den direkte forbrugsskat beskattes kun den forbrugte del af kapitalvinding også i det tilfælde, hvor den ikke er genstand for indkomstbeskatning. Dette indebærer, at denne skat diskriminerer imod sådanne risikoovertagelser sammenlignet med indkomstskatten. Forbrugsskatten rammer altså de for-

tægt, og hvis disse tab som følge af princippet om regnskabsårets ukrænkelighed ikke kan fradrages det efterfølgende år, vil indkomstskatten af sådanne investeringer blive højere, og man kan derfor sige, at indkomstskatten diskriminerer imod sådanne investeringer.

1. *Kaldor* anf. st. s. 118—20.

skellige risikoovertagelser lige, uanset under hvilken form udbyttet falder. Dette gælder også, uanset på hvilket tidspunkt udbyttet falder og uanset hensigten med risikoovertagelsen, idet der ikke er forskel mellem spekulative og ikke spekulative risikoovertagelser¹. Da udbyttet af spekulative risikoovertagelser og erhvervsmæssig kapitalomsætning oftest falder hos personer med forholdsvis stor opsparing, vil den direkte forbrugsskat, der ikke beskatter opsparinger, stimulere sådanne dispositioner, sammenlignet med den nugældende indkomstskat.

Hvordan det samlede resultat af forbrugsbeskatningens ctr. indkomstbeskatningens virkninger på risikoovertagelse vil blive, kan man kun udtale sig om efter nærmere indgående undersøgelser om fordelingen af risikoudbyttet mellem indtægt og kapitalvinding og mellem spekulative og ikke spekulative dispositioner. Forholdene vil her ligge meget forskelligt i de enkelte lande alt efter forskellen i lovgivningen på disse områder.

For *driftsherrerrisikoen* gælder, foruden hvad ovenfor er anført, det særlige, at forbrugsskatten kan påvirke størrelsen af den egenkapital, som driftsherren må være i besiddelse af for at overtage risikoen. Når opsparing er skattefri, vil som tidligere anført opsparingen hos kommende forretningsmænd og hos dem, der ønsker at udvide deres virksomhed, blive større. Udbudet og kombinationen af dygtighed og risikovillig egenkapital vil derfor forøges. I erhvervslivet, og særlig i landbruget, består en del af driftsherrens risiko som anført i låntagerrisikoen. Virkningerne af den større egenkapital hos disse personer vil altså blive, at låntagerrisikoen stiger derved, at de optager højere lån. Det er foran godtgjort, at den større egenkapital, som køberne af landbrugsejendomme er i besiddelse af, vil forhøje prisen og medføre noget større udbetaling og gæld. Landbrugerne er også villige til at overtage denne forøgede risiko, uanset at deres driftskapital ikke givetvis bliver større. Det er den større efterspørgsel fra risikovillige landbrugere med kapital, der hidfører dette resultat.

4. *Virkning på omsætning af aktier.* Da den direkte forbrugsbeskatning af anden formuetilvækst end indskud i banker kun indtræder i forbindelse med disse aktivers omsætning, er det naturligt at spørge, hvorledes en beskatning af denne art virker på omsat mængde og på priser. Virkningen bliver helt anderledes end beskatningen af »capital gains«, fordi der kun foreligger en beskatning, såfremt en del eller hele forskellen imellem indkøbspris og salgspris bliver forbrugt. Såfremt fortjenesten reinvesteres, beskattes der ikke. Da dette normalt vil være tilfældet, vil det sige, at den beskatning af realisationsgevinster, som findes for tiden (jfr. ovenfor), kun vil ske i det omfang, fortjenesten forbruges.

1. En særlig skat af spekulationsfortjenesten kan dog knyttes til en direkte forbrugsskat.

Hvor den tilladte afskrivning overskrider den virkelige værdiforringelse, således at der indtræder en realisationsgevinst, vil man med nugældende regler både på grund af den hurtige afskrivning og på grund af realisationsgevinsten udskifte maskiner og driftsmidler tidligere, end man ellers ville have gjort. Da imidlertid realisationsgevinsten er beskattet, nærmer udskiftningspunktet sig i nogen grad til det, man ville få, hvis afskrivningen svarede til den normale værdiforringelse, således at en realisationsgevinst ikke kunne indtræde.

Ved forbrugsskatten vil der ikke opnås nogen tilskyndelse til hurtigere udskiftning på grund af gunstige afskrivningsregler. Forbrugsskatten vil derfor i mindre grad end de gældende skatteregler øve indflydelse på udskiftningspunktet, der altså mere vil nærme sig det rationelle. Selv i de tilfælde, hvor aktiver, på hvilke der er indtrådt en værdistigning, omsættes med det formål at forbruge gevinsten, vil der ikke indtræde virkninger på omsætning eller priser som følge af beskatningen; thi såfremt man ønskede at forbruge konjunkturgevinsten uden at realisere denne gennem salg, nemlig ved at optage lån på aktivet, ville dette jo have samme konsekvenser på beskatningen som forbrug af formue efter dennes realisation ved salg. Skatten er altså i modsætning til skatten på kapitalvinding neutral med hensyn til omsætning og priser.

5. *Virkning på driftsherrens dispositioner iøvrigt.* Valget mellem investering eller opsparing i pengeform påvirkes som bekendt af indkomstskatten. De ulemper, indkomstskatten har for denne fordeling, skyldes dog ikke skatten som sådan, men de til indkomstskatten knyttede afskrivninger. Jo gunstigere disse afskrivninger er, i desto højere grad fristes driftsherren til at foretrække realinvestering fremfor andre pengeanbringelser, idet de dermed får en skattnedsættelse og opnår de dermed forbundne rentebesparelser. I tider med gode driftsindtægter vil investeringerne derfor forøges, hvilket forstærker konjunkturudsvinget. En forbrugsskat stiller derimod opsparing i pengeform og realinvestering lige, hvorfor den virker konjunkturudlignende. Tilsvarende virkninger kunne dog opnås under indkomstskatten ved strengere afskrivningsregler, skattefri henlæggelsesfond eller varierende investeringsafgifter.

6. *Skattefradragsretten.* Der kan være grund til at berøre skattefradragsrettens stilling ved den direkte forbrugsskat. Man har prøvet at løse dette spørgsmål ud fra »forholdets natur«, f. eks. ved at bygge sine betragtninger på det forhold, at skatterne ikke henhører under skatteydernes personlige forbrug, hvoraf det ud fra principperne for forbrugsbeskatningen skulle følge, at betalte skatter skal fradrages for at finde det skattepligtige grundlag. Man kan imidlertid ligesåvel betragte skatterne som betaling for kollektiv og socialt forbrug, og da de yderligere ikke er udtryk for en opsparing, kommer man til den konklusion, at skatterne ikke skal

fradrages. Ved ræsonnementer af denne art når man altså ingen vegne.

Afgørende for spørgsmålet må derfor være en vurdering af de virkninger, som de to muligheder medfører.

Medens opretholdelse af skattefradragsretten under en indkomstskat som bekendt medfører en højere beskatning af stærkt svingende indtægter end af konstante indtægter, så er det naturligvis ikke tilfældet under en direkte forbrugsskat, idet forbruget er mere stabilt og i hvert fald let kan gøres stabilt uden hensyn til svingninger i indtægten. Under hensyn hertil kan skattefradragsretten bedre knyttes til en forbrugsskat end en indkomstskat.

Derimod får skattefradragsretten, også under den direkte forbrugsskat, virkninger på den gennemsnitlige virkelige skatteprocents størrelse i forhold til den formede skatteprocent. Maksimum for den virkelige skatteprocent ved en proportional skat er ved en formel skatteprocent på 50, 60, 70, 80, 90 og 100 henholdsvis 34,4, 38,9, 42,2, 48,8 og 50 % (som gennemsnit af 10 år). Overstiger den formelle skatteprocent 100 vil den gennemsnitlige virkelige beskatning ligeledes blive 50, forudsat at det *endelige* maksimum for et års pålignet skat er 100 % af indtægten, således at skat derudover bortfalder. Er denne maksimumprocent under 100 af indtægten, vil man altid med tilstrækkelige høje formelle skatteprocenter få en virkelig beskatning, der svarer til denne maksimumprocent. Eksempelvis vil en proportional skat på 200 % med et endeligt maksimum på 80 % af indtægten give en virkelig gennemsnitlig beskatning på 60 %, med 300 % skat bliver det tilsvarende gennemsnit 70 %, med 400 % 80 % osv. Hvis der intet maksimum findes for skatten, således at skat, der overstiger indtægten eller en vis procent af indtægten (årligt maksimum), betales næste år, vil den gennemsnitlige faktiske skatteprocent overskride 50, såfremt den formelle skatteprocent er over 100, og en vis formel skatteprocent over 100 vil føre til en større overskridelse af de 50 % end i de lige nævnte tilfælde. Med en proportional skat på 200 % og et årligt men ikke endeligt maksimum på 80 % bliver den gennemsnitlige skatteprocent for de første 11 år 70 %. Den beskyttelse mod høje skatter, der ligger i fradragsretten bygger altså på, at man skal op på skatter på flere hundrede procent (der ikke blot psykologisk er utænkelige men også af anden grund uanvendelige) før den virkelige under visse forudsætninger skatteprocent overstiger ca. 50.

De samme betragtninger gælder, når skatten beregnes på basis af forbruget. Man kan dog ved forbrugsskatten unddrage sig en del af skatten ved at forøge sin opsparing. Såfremt der ikke findes nogen skattefradragsret, vil man derved spare skatteprocenten af nedgangen i forbruget. Jo større skatteprocenten er, desto mere vil man blive fristet til at opspare i stedet for at betale beløbet i skat. Med en virkelig skatteprocent på 100

vil der ikke blive betalt skat, men al indtægten opsparet; en sådan skatteprocent er dog ikke mulig, idet forbruget ikke kan gå ned til 0, jvf. nedenfor. Hvis derimod skattefradragsretten gælder, bliver skattebesparelsen ved forøgelse af opsparingen betydelig mindre. Hvis udskrivningsprocenten eksempelvis er 80, vil man ved at opspare 20 % (og derved indskrænke forbruget til 80) spare en skat på 10 % = halvdelen af forbrugsnedgangen; indskrænker man forbruget til 60 %, bliver besparelsen 23 %, altså lidt over halvdelen af forbrugsnedgangen. Det følger altså af skattefradragsrettens bevarelse, at personer, der ikke opsparer og som følge deraf rammes af en højere skat, bliver hårdere ramt i den forstand, at de vil have vanskeligere ved at befri sig for skatten ved en forøget opsparing. Skattefradragsretten bevirker altså på dette punkt en ringere stimulans til ny opsparing end en ordning uden fradragsret.

En anden virkning af skattefradragsretten er den, at det ikke er muligt — med formelle skatteprocenter under 100 — at gennemføre en sådan virkelig beskatning af forbruget i de højere indkomstklasser, som måtte være nødvendig, hvis skatten skal æquivalere indkomstskatten for de enkelte indtægtsgrupper. Dette måtte nemlig kræve virkelige udskrivninger over 50 %, hvilket som anført forudsætter skatteprocenter langt over 200. Først med disse meget høje procenter, og kun under de nævnte forudsætninger, vil man få en mærkbar stigning af den gennemsnitlige virkelige skatteprocent over 50. Virkelige procenter over 50 vil også blive konsekvensen, såfremt de hidtil opsparende i højere indkomstklasser som følge af forbrugsskatten skulle opspare så væsentligt, at de kommer ned på samme forbrug som de opsparende.

Konklusion af disse betragtninger bliver, at forbrugsskatten forudsætter ophævelse af skattefradragsretten.

I tilknytning hertil skal anføres nogle betragtninger over virkningerne af meget høje skatteprocenter for de enkelte skatteydere henholdsvis under forbrugsskat og indkomstskat. Forskellen mellem de to skatter ligger på dette punkt væsentlig i, at man med høje indkomstskatter, navnlig når disse ikke er varige, har en mulighed for at opretholde forbruget ved at reducere den løbende opsparing eller ved formueforbrug eller gældsstiftelse. Disse dispositioner påvirker ikke selve skattebeløbet. Ved forbrugsskatten kan man derimod ikke opretholde forbruget ved formueforbrug eller gældsstiftelse uden at pådrage sig en ny skat, idet den forbrugsforøgelse, der opnås ad disse veje, reduceres med skatten på beløbet. På tilsvarende måde vil et forsøg på at forøge forbruget ved at formindske opsparingen medføre, at forbruget kun kan stige med $100 \div$ skatteprocenten af nedgangen i opsparingen (hvis skattefradragsretten ophæves). Jo højere skatten er, desto mindre fristende er disse frem-

gangsmåder. På den anden side kan det netop ved store skatteforhøjelser for personer med store og stabile indtægter og derfor lille opsparing være meget påtrængende at forsøge at undgå forbrugsnedgangen ved formueforbrug. Disse personer med høje, stabile indtægter vil derfor i modsætning til andre, der på grund af stigende eller svingende indtægter har stor opsparing, komme i en hård skattekleme. For små indtægter, hvor opsparingen kun er lille, hvor der ingen formue findes, og hvor mulighederne for at optage lån er stærkt begrænset, vil derimod høj indkomstskat og høj forbrugsskat i det store og hele være lige tyngende.

III. Skatteetisk vurdering af den direkte forbrugsskat.

Når man sammenligner skatteregler med eksisterende skatteetiske normer, plejer man gerne, når det drejer sig om personlige skatter, at gå ud fra, at evneprincippet («equal sacrifice») er almindelig anerkendt. Dette er også groft taget rigtigt, da alle indkomstskatter i det mindste er proportionale; om også stærkt progressive skatter stemmer med evneprincippet, ved man næppe meget om.

På enkelte punkter finder der dog afvigelser sted fra evneprincippet, uden at dette i alle lande har medført stærke reaktioner. Dette er således tilfældet ved den progressive beskatning af stærkt svingende indtægter, der indtræder, når princippet om regnskabsårets ukrænkelighed oprettholdes. På dette punkt vil forbrugsskatten ramme mere i overensstemmelse med evneprincippet.

Da en persons evne til at betale skat er en funktion af indtægtens størrelse og ikke af den anvendelse (evt. bortset fra udgifter til forsørgede), vil en ordning, der fritager opsparing for skat, stride imod evneprincippet på dette punkt.

Heroverfor har man anført, at den dobbeltbeskatning af opsparing, som finder sted ved indkomstskatten, ophæves ved den direkte forbrugsskat, og at der deri ligger et skatteetisk argument til fordel for forbrugsskatten. Det er nok sandsynligt, at denne skattemoral findes i visse kredse, men de kan ikke være særlig omfattende, da kendskabet til dobbeltbeskatningen i de anførte tilfælde ikke er meget udbredt. Det er også af betydning ved vurdering af denne skatteetik at erindre, at megen opsparing finder sted uden egentlig opsparingsoffer, f. eks. henlæggelserne i aktieselskabsbeskatningen i selskaber, hvor aktionærerne har ringe eller ingen indflydelse på dividendepolitiken. Den stigende beskatning af selskaber siden før krigen har ikke formindsket henlæggelserne, idet disse — i hvert fald for Englands vedkommende — både nominelt og reelt er større end før

krigen¹, men er båret af aktionærene og forbrugerne, idet aktieudbytteerne ikke er steget med prisniveauet, og bruttoprofitten er højere end før krigen. Selskabsskatten, der lignedes på henlæggelserne, er altså ikke betalt af henlæggelserne, og det må forekomme tvivlsomt, om der i så fald kan være tale om en skatteetisk forkastelig dobbeltbeskatning.

Som en slags trøst for, at forbrugsskatten bryder mere med evneprincippet end indkomstskatten, har *Irving Fisher* forsøgt at give en begrundelse for den direkte forbrugsskat ud fra samfundets interesse i, at indkomst opspares, fremfor at den forbruges. Han indfører altså en vis samfundsmoral som modvægt for den afvigelse fra det på individualmoral byggende evneprincip, som forbrugsbeskatningen indebærer. Hans betragtning har imidlertid kun nogen værdi, hvis man går ud fra den forudsætning, at opsparingen i samfundet skal være en funktion af de enkelte individers økonomiske overvejelser (i et samfund med fast pengeværdi). Så snart man tager hensyn til den »afledede opsparing«, der dukker op hos driftsherren under en inflation, eller til muligheden for offentlig opsparing, falder hans samfundsmoralske begrundelse for forbrugsskatten bort. Hans begrundelse er derfor helt et barn af forrige århundredes liberalisme og har ingen slagkraft i moderne tider.

Man kan derfor trods dobbeltbeskatningsargumentet og Irving Fishers betragtninger meget vel tage evneprincippet som udgangspunkt for en skatteetisk vurdering af en skattefritagelse af opsparingen. Dette gælder imidlertid ikke blot ved en vurdering af forbrugsskatten men også af allerede gældende regler, der fritager visse opsparingsformer for skat.

Allerede ved skatteloven af 1903 blev det bestemt, at beløb, der anvendes til pensions- og enkeforsørgelse, livsforsikring, ulykkes- og sygeforsikring, invaliditets-, alderdoms- og arbejdsløshedsforsikring, kunne fradrages indtægten — dog kun med et samlet beløb af indtil 400 kr. årligt. Nu er denne bestemmelse ved ligningslovene bl. a. ændret derhen, at præmier vedrørende livrente, overlevelsere, invaliderente, pensionsforsikring og lignende forsikringer eller pensionsordninger til fordel for den skattepligtige eller hans pårørende nu kan fradrages i indtægten uden nogen overgrænse. Men der er dog bevaret den begrænsning i afvigelsen fra evneprincippet, der ligger i, at begunstigelsen normalt kun omfatter en del af opsparingen. Denne begrænsning opgives helt ved forbrugsbeskatningen.

Afvielser fra evneprincippet er imidlertid ikke den eneste skatteetiske

1. Selskabsskatter i England er fra 1938 til 1951—53 steget til det 6 dobbelte, henlæggelserne er steget 9 gange (6 gange, når afskrivninger og henlæggelser lægges sammen), medens dividenden kun er steget 33 % og er faldet fra at udgøre 75 % til 25 % af nettoindtægten (efter afskrivninger), se *Kaldor* anf. st. s. 149 ff. Se også *Eugene M. Lerner and Eldon S. Hendriksen: Federal Taxes on Corporate Income and the Rate of Return on Investment in Manufacturing, 1927 to 1952*, i *National Tax Journal* Vol. IX No. 3, September 1956, page 193—202.

indvending, der kan anføres mod forbrugsskatten eller andre begunstigelser af opsparingen, der bygger på retten til at fradrage opsparing i indtægten. Også det heraf følgende tilskudsprincip kan diskuteres. Svarende til skatteprincipper i skattelovgivningen drøfter man i sociallovgivningen tilskudsprincipper. Disse tilskud er enten neutrale i forhold til indtægten, idet de ydes med samme beløb til alle personer uanset indtægt, f. eks. de billige hospitaler, eller de er faldende med indtægten. Disse neutrale og indtægtsnivellerende tilskud har man hidtil klassificeret under betegnelsen sociale tilskud. Hvis derimod tilskud ydes således, at de stiger med indtægtens størrelse, evt. progressivt på indtægten, kan man tale om antisociale tilskud. Sådanne tilskud har man tidligere kendt med hensyn til børnefradraget, der betød, at det gennem fradraget ydede tilskud — på grund af progressionen i indtægtsskatten — blev stigende med indtægtens størrelse. I en række lande har man under hensyntagen til det urimelige i at yde antisociale tilskud ændret børnefradragsreglerne således, at de er blevet erstattet af børnetilskud, der er indtægtsneutrale. Her har vi en kombination af begge ordninger, således at der kun for de meget store indtægters vedkommende bliver tale om tilskud, der stiger progressivt på indtægten. Medens kritikken af det antisociale tilskudsprincip altså har ført til ændringer i børnefradragsreglerne har man ikke kritiseret anvendelsen af det antisociale tilskudsprincip ved andre fradragsregler, f. eks. ved retten til fradrag af de forskellige forsikringspræmier.

Man kommer derfor til den psykologisk interessante konklusion, at vurderingen af principperne for statens tilskud afhænger af måden, hvorpå tilskudet gives. Stærke politiske kræfter kræver, at direkte tilskud skal være indtægtsnivellerende (tilskud til arbejdsløshedskasser, fradragsregler ved aldersrente og invaliderente, sygekassegrænser m. v.) eller indtægtsneutrale (folkepensionens mindstebeløb, invaliderentens trediedel, skoler, en række hygiejniske foranstaltninger m. v.), medens det på visse områder godkendes, at tilskud, der ydes gennem fradrag i den skattepligtige indtægt, er antisociale, på andre områder (børnetilskud) ikke. Man finder det ikke ejendommeligt, at tilskud til forsikring imod arbejdsløshed i de fag, hvor indtægten ligger over 10.000, i hovedforsikringen kun er 15 %, medens enhver med en indtægt på ca. 50.000 eller derover, får 50 % tilskud til sin pension eller livrenteforsikring.

En del af forklaringen på denne interessante politisk-psykologisk holdning må sikkert findes i den historiske udvikling. Forholdet har jo været det, at pensionsbidrag, som arbejdsgiverne betaler, kan fradrages fuldt ud i arbejdsgiverens skattepligtige indtægt, idet disse bidrag betragtes som en del af lønnen. Når dette er tilfældet, skulle man mene, at pensionspræmierne også blev betragtet som en lønindtægt hos lønmodtageren og beskattet som sådan. Men dette skete mærkelig nok ikke! Hvis derfor

de ansatte selv tegnede en pensionsforsikring kunne der foretages fradrag indenfor en nærmere begrænset del af indtægten. Der kom derfor en forskel frem mellem forsikrede alene på det rent formelle og tilfældige grundlag: hvorledes deres kontrakt med arbejdsgiveren var affattet. Efterhånden fandt der så en forskydning sted, således at kontrakter i stigende grad blev oprettet på en sådan måde, at pensionsbidragene blev betalt af arbejdsgiverne. Derved fik personer, der var beskæftiget hos en arbejdsgiver, den fulde fordel af skattefradragene for disse præmier, medens andre personer ikke kunne opnå tilsvarende fordele. Da dette stred mod lighedsidealet, gjorde man fradragsreglen generel, endogså for præmier, der overstiger, hvad der normalt betales som pensionspræmier for personer ansat hos arbejdsgivere, altså mere vidtgående end hvad selve lighedsprincippet ville medføre. Da man imidlertid derved indførte en ny ulighed, nemlig imellem personer, der opsparer gennem livsforsikring, og personer, der indsætter penge i bank og sparekasse med det samme formål, har man nu udvidet fradragsreglerne til også i et vist omfang at gælde for opsparingsbeløb for bunden opsparing i sparekasser eller banker. Men der er stadig en ulighed imellem folk, der opsparer igennem forsikringsordninger eller gennem bundne opsparingsordninger, og andre personer, der f. eks. opsparer ved investering i deres erhverv. Konsekvens af lighedsidealet på dette område er, at man nu har fremsat tanken om en generel fritagelse for al form for opsparing¹. Nu kunne man naturligvis have løst spørgsmålet om arbejdsgiverbidragets skattefrihed ved en ordning, der ikke har disse vidtrækkende konsekvenser, ganske simpelt ved at indføre den næsten selvfølgelig bestemmelse, at pensionsbidrag, der betales af arbejdsgiverne, skal betragtes som tillæg til lønnen og opføres som indtægt for den ansatte. I så fald kunne man på dette område have indført samme neutrale eller indtægtsnivellerende tilskudsprincipper, der normalt benyttes indenfor socialpolitikken. Man måtte da blot indføre en bestemmelse om, at en vis procent af præmien: 10, 15, 20, 25 %, kunne fradrages, ikke i indtægterne, men i skatterne. Under disse forhold ville tilskudene blive proportionale med præmiernes størrelse og derfor i mindre grad progressiv på indtægten. Hvis man yderligere indførte en bestemmelse om, at den procent af præmien, der kunne fradrages i skatterne, var faldende med indtægtens størrelse, ville man få en ordning, hvorefter tilskudet aftog med indtægtens størrelse.

Når de antisociale tilskudsprincipper har fået så stor udbredelse, er grunden sikkert, at selve fradragsformen skjuler tilskudsprincippet. I

1. Det er dog nok tvivlsomt, om denne yderste konsekvens af lighedsidealet på dette område har været bestemmende for forslagene om forbrugsskatten. Det ser — som tidligere anført — snarere ud til, at et mere samfundsmæssigt hensyn til at forøge den private opsparing har været afgørende.

dette som i mange andre tilfælde er det ikke *res sed modus rerum gerundarum*, der bestemmer folks reaktioner.

Ved gennemførelse af den direkte forbrugsskat lyses nu det antisociale tilskudsprincip i køn og kuld ved al opsparing. Samtidig kommer tilskudet til at stå i forhold til den samlede opsparings størrelse, medens der efter de gældende regler om tilskud til livrentepremier ydes tilskud, selv om der kun har fundet en ændring sted i opsparingens anbringelse. Det er sandsynligt, at en sådan yderligere udvidelse af det antisociale tilskudsprincip vil rejse den kritik, der hidtil ikke er kommet frem på de mere specielle områder, hvor princippet er i anvendelse.

På den anden side kunne man anføre en særlig begrundelse for de antisociale tilskud i disse tilfælde, hvor det drejer sig om tilskud til opsparing som led i en almindelig, direkte forbrugsbeskatning, fremfor de antisociale tilskud, der finder sted i henhold til den gældende lovgivning til livsforsikring. Denne forskel ligger i, at man, såfremt den direkte forbrugsbeskatning tænkes gennemført, vil skærpe progressionen for den forbrugte del af indkomsten på en sådan måde, at der for hver indtægtsgruppe vil blive det samme skatteprovenue som før. Det vil altså sige, at de progressive tilskud, som gennemføres for de høje indtægters vedkommende, under denne forudsætning bliver betalt af den del af indkomsten, der forbruges i den samme befolkningsklasse. I forbindelse med de allerede gennemførte foranstaltninger er der ikke gennemført en lignende kompenserende omlægning af beskatningen for de høje indtægters vedkommende, og tilskudet betales derfor af statens almindelige indtægter. Vurderingen af disse antisociale tilskud får derfor en noget anden karakter, end hvis en generel tilskudsordning efter antisociale principper gennemføres i forbindelse med en almindelig direkte forbrugsbeskatning.

Hele spørgsmålet om en særlig begunstiggelse af opsparingen har dog også andre skatteetiske perspektiver end de her anførte. I en periode, hvor priserne er stigende som følge af en større investeringsvirksomhed end den, der svarer til den planlagte opsparing under konstant prisniveau, vil denne forskel mellem planlagt opsparing og investering afsætte sig som ekstraordinære gevinster hos driftsherrerne, og det vil ikke for dem være muligt ved forøgelse af deres forbrug at formindske denne såkaldte afledede opsparing. Forøges forbruget hos driftsherrerne, vil priserne stige tilsvarende, og den af investeringsvirksomheden afledede opsparing vil være konstant. Man er altså i den mærkelige situation, at forbrug og opsparing under disse betingelser for en gruppe personer bevæger sig parallelt. Dette betyder, at det individualistiske opsparingsbegreb, hvor opsparing er $= \text{indtægt} - \text{forbrug}$, ikke kan anvendes for gruppen af driftsherrer i denne situation. Der er ikke i litteraturen anført nogen etisk begrundelse for, at disse særlige fortjenester og den dermed nødvendigt

følgende forøgelse af formuen skal tilfalde enkeltpersoner. Hele liberalismens etiske begrundelse for privat ejendomsret til kapital, der hviler på, at man underkaster sig et opsparingsoffer, falder altså bort i disse tilfælde. Ved at fritage denne afledede »opsparing« fra en beskatning stiller man altså denne del af befolkningen endnu gunstigere. Nu er det jo klart, at virkningerne af beskatning, hvis provenu benyttes til forbrug, blot vil blive, at priserne yderligere ville stige, således at den afledede »opsparing« hos driftsherrerne ville stige tilsvarende. Det er altså kun muligt gennem en beskatning at reducere denne afledede opsparing hos privatpersoner, hvis provenuet benyttes til forøgelse af statens formue. I så fald vil en del af de aktiver, som er tilvejebragt ved forbrugsindskrænkning hos den del af befolkningen, hvis pengeindtægter ikke kan følge med prisstigningen, i stedet for at tilfalde private personer blive overført til det offentlige.

En sådan overførelse finder faktisk sted ved den gældende progressive indkomstbeskatning i forbindelse med den stedfindende offentlige opsparing. Ved den direkte forbrugsbeskatning bliver denne skatteetisk set rimelige fordeling af de hos visse befolkningsgrupper under inflation skabte formuer ikke mulig.

IV.

Konklusion og alternative muligheder.

Efter denne redegørelse for den direkte forbrugsskats problemer føler jeg trang til for mit vedkommende at drage nogle politiske konklusioner.

1) De fordele af økonomisk art — ud over den større private opsparing — der kan opnås, er meget begrænsede og kan opnås ad anden vej (jvf. bl. a. nedenfor). Dertil kommer, at ordningen også har økonomiske ulemper navnlig ved at formindske lysten til ekstraarbejde for den, der ikke ønsker at opspare udbyttet heraf.

2) Den forøgelse af opsparingen, der indtræder, vil i hovedsagen skyldes, at en del af skattebesparelsen hos de opsparende opspares, og behøver ikke at betyde en indskrænkning af de meropsparendes forbrug. Deres forbrug kan endog stige trods større opsparing. Den til den forøgede opsparing svarende forbrugsindskrænkning lægges tvangsmæssigt på dem, der får højere skatter. At tvinge personer til at indskrænke deres forbrug, medens andre får fordel heraf gennem større formue, forekommer mig uretfærdigt.

3) Gennem den afledede opsparing, der indtræder hos driftsherrerne under en inflation, indtræder en lignende forskydning, idet driftsherren får en formueforhøjelse som andre gennem højere priser har »betalt for«, men dette modvirkes dog i nogen grad af den gældende indkomstskat i

forbindelse med offentlig opsparing, medens dette korrigerende element falder væk ved forbrugsskatten.

4) Det antisociale tilskudsprincip, der allerede er indført for præmie til pensions- og livrenteforsikringer, bør afskaffes og ikke udvides ved at begunstige al opsparing på denne måde. Skal livrentepremier eller overheadet al privat opsparing begunstiges, må det i hvert fald ske efter et socialt tilskudsprincip (f. eks. ved fradrag af en vis procent af opsparingen i skatten).

Når jeg for mit vedkommende ikke kan tilslutte mig princippet om direkte beskatning af forbruget som erstatning for indkomstskatten, skyldes det også, at man gennem en forøgelse af og mere produktiv anvendelse af den offentlige opsparing kan nå en væsentlig del af de fordele for samfundet, som tilsigtes gennem en forøgelse af den private opsparing. Den offentlige opsparing kan forøges uden at indføre regler, der strider mod hævdvundne skatte- og tilskudsprincipper, og uden at benytte en så molboagtig fremgangsmåde som den at lade visse skatteborgere yde skattebegunstigelse til andre i håb om, at disse sidste vil opspare en del deraf og derved få ejendomsretten til det, andre har betalt for. Hvis en forøgelse af opsparingen er en »samfundssag«, så må byrden, der er forbundet hermed, fordeles på samfundets medlemmer efter de for byrdefordelingen anerkendte principper, men ikke ved at lægge en særlig byrde på tilfældige medlemmer — en byrde, der endog vil overstige den, der ville indtræde ved en samfundsmæssig byrdefordeling — og som berøver dem, der kommer til at bære byrden, den fordel, som de som samfundsborgere ville få ved en fordeling af byrden med staten som opsparende mellemed.

Stiler man på denne måde imod en forøgelse af den offentlige opsparing, står man overfor problemet om, hvorledes man herigennem kan forøge de midler, der står til erhvervslivets rådighed. Dette kan ske ved en ændring af statens investeringspolitik, f. eks. ved en begrænsning af statsinvesteringer i lidet produktive investeringer for derved at frigøre midler til anden og mere produktiv anvendelse. Det drejer sig her i første række om en væsentlig indskrænkning i vort vejbyggeri, hvor udbyttet af de sidste hundrede millioner årlig er langt ringere end i de fleste andre investeringer. Når bruttoinvesteringen i veje er 350 mill. kroner, men nyanlæg og -byggeri i private erhverv kun er 425 mill. kr., så er dette fra et produktivt synspunkt udtryk for en åbenbar fejlinvestering. Midler fra vejbyggeriet kunne overføres til finansiering af boligbyggeri og til køb af kredit- og hypotekforeningsobligationer, således at private midler i stigende grad søger over i erhvervslivet. Livsforsikringsselskaber bør have større muligheder for at erhverve aktier.

Når staten — som tilfældet er — bidrager til opsparingen, og man samtidig ønsker større midler til det private erhvervsliv, er det nærliggende

at give driftsherrer adgang til at betale dele af deres skatter ved overdragelse af gældsbeviser, således at midlerne kan blive indestående i virksomheden. Dette skattelån må naturligvis forrentes og afbetales efter særlige regler. På denne måde kan de offentlige på en forholdsvis enkelt måde bidrage til finansiering af den mere risikoprægede »grænseinvestering«. Sikkerheden, der ydes, må dog være efter andre lån.

Dette fører imidlertid ind på problemer, der ikke skal behandles i denne artikel. Foranstaltninger på de her nævnte områder vil være en langt mere rationel politik og mere i kontakt med demokratiske kræfter end en almindelig overgang til den direkte forbrugsskat, der kun er et diletantisk — og under moderne forhold forældet — forsøg på at løse økonomisk-politisk vanskelighed i et land som Danmark.